

Toimõndaja märgotus võrokõisi kõgõ suurõmbast varandusõst

Kae lk 2

Jutuvõistlusõ võitja Liira Singa Rammuka küläst

Kae lk 3

Võidujutt «Jandal puhtil»

Kae lk 4

Hää lehelugõja!
Järgmäne Uma Leht tulõ
2022. aastaga 13. vahtsõaastakuu pääväl.
Illosat jõuluaigu ja hüvvä vahtsõt aastakka!
UMA LEHE TOIMÕNDUS

Joulukuu tegemiisi Vana-Võromaa muusõummõn

Mõnistõ talorahvamuusõumin om kooni 22. joulukuu ni joulõ uutmisõ aig. Jouluprogrammin kaias, kuis joulou omma aon muutunu. Proovitas perrä, kuimuudu mi edevanõmba inämb ku saa aasta iist üten joulusikaga madalan rehetarõn pühhi pei. Aojuunt pite edesi minnen jõutas Eesti riigi alustusõao jouludagulõ, kon perrit pite käve taasperilde kaskaga jouluvana. Edesi rännatäs läbi Nõvvukogo ao, ku latsi man käve näärivana, ja lõpus jõudas täämbädsehe päivä vällä.

Lisas saava külälidse kaia vällänäütüst «Mõnistõ päkäpikumaa 25», kon omma pildi ja kostüümi veerändsaa aasta joosul olnust päkäpikumaast.

Karilatsi vabaõhumuusõumin või kooni 21. joulukuuni trehvädä päkätsit ja saia ossa näide toimõnduisist. Matkatas

mõtsa all, laulõtas lumõhelbit sadama, meisterdädäs ja kõnõldas tuust, kuis läbi ao joulõ om tähistet.

Päält joulupühhi, 28. ja 30. joulukuul, oodõtas küläliisi joulutii pääle, miä lätt läbi mõtsa ja muusõumimajjo vaihõlt. Tetäs hobõsõga saanisõitu, kõnõldas joulujuttõ, võetas vällä suusa-riikese ja tetäs muid talvitsit välätoimõnduisi, mink mano käü tulõtegemine ja läm-mä tsäi juuminõ.

Dr. Fr. R. Kreutzwaldi memoriaalmuusõumin saa kaia kunstnik Kuusingu Toomasõ näütüst. Sääl om välän 26 pilti, miä tettü võrokeelidse «Kalõvipoja» jaos. Eepos tulõ võro keelen vällä tulõva aasta.

Vana-Võromaa kultuurikua aastalõpu-välläpanõkil saa kaia kirivät klaasikunsti. Soone Elli ja Karik-Hallimäe Malle näütisel «Kimbatus» omma välän mitmõn klaasikunsti tehnikan tettü tüü.

UL

Rahvalugõmisõl saa kirja panda uma keele mõistmisõ

RAHMANI JAN

28. joulukuul lätt vallaõ rahva ja eloruumõ üleluguõminõ. Seokõrd võtt statistigaammõt suurõ jao teedüst egäsugumaidisist registriist, a lisas toolõ küstäs umbõs 60 000 inemise käest säändsit küsümüisi, mile vastust registrist kätte ei saa. Üts sääne küsümüs om uma keele mõistmisõ kotsilõ. Võro instituudi direktri Kuuba Rainer kuts võrokõisi üles võro keele mõistmist kirja pandma. Internetiküsumine, kon tuud egäüts tetä saa, om vallaõ kodo-lehe rahvaloendus.ee päääl 28.12.2021–15.01.2022.

Võro instituudi direktri Kuuba Rainer tege rahvalugõmisõga kõiudüssen säändse üleskutsmisõ: «Kümme aastakka tagasi oll edimäne kõrd, ku küsti rahva üleluguõmisõl kõigi eestlāisi käest, kas nä mõistva ka mõnda paigapäälist põlist kiilt. Mul om perädü hää miil, et sääne asi juhtu, selle et tuu oll edimäne kõrd, ku mi tõtõst saimi teedä, ku pallo om noid inemiisi, kiä ütles, et nä mõistva võro kiilt. Saimi teedä, ku vana nä omma, kon nä elāse. Tull vällä, et noid inemiisi, kiä ütles, et nä mõistva võro

RAHMANI JANI PILT

Võro instituudi direktri Kuuba Rainer soovitas kõigil võrokõisil uma keele mõistmisõ vastamisõlehe pääl kirja panda.

kiilt, om ligi 75 000. Tuu oll hää tiidmine, inne toda mi lihtsä arvssimi midägi.

Ku 2011 rahva üleluguõminõ läbi sai, ellimi tiidmisega, et säänest võimalust inämb ei tulõ. Sis joba üteldi, et järgmädse üleluguõmisõ tetäs puh-tani registride perrä. Kaõs teedüst põlidsõ piirkunna-keele mõistmisõ kotsilõ põra ütengi registrin ei olõ, a lätš nii häste, et statistigaammõt oll valmis küsümä mõnõ küsümüse lisas ja üts sääne

küsumine om paigapäälidse põlidsõ keele kotsilõ. Küsumise sõnastus om sama, miä oll 2011 rahva üleluguõmisõ aigu. Nii om võimalik saia võrrõldava tulõmusõ, mis om sündünü põlitsidõ piirkunna-kiili mõistmisõga.

Hädä om tuu, et kõigi inemiisi käest rahvalugõja küsumä ei tulõ. Minevāst kõrrast om suur erinevüs tollõn, et küsütlejä käü õnnõ ütsikide valimihe trehvānūisi inemiisi man. A statistigaammõt

om tennü säändse võimalusõ, et kõik inemise saava veebin rahvalugõmisõ lehe pääl kaia tuud teedüst, mis olõman om, ja vastata lisaküsumüisile. Ja ega nüüd ei olõki muud, ku kõik nuu inemise, kiä tundva, et nä mõistva võro kiilt, piāssi võtma hindāle süāmeasas minnā 28. joulukuust kooni 15. vahtsõaastakuuni rahvalugõmisõ veebi, et sääl uma paiklidsõ põliskeele mõistminõ kirja panda.»

Võro keele iistkõnõlõja Padari Ivvari kuts üles joulusal mõ saatma

UL

Timahava joulukuul om võro keele iistkõnõlõja poliitik Padari Ivvari. Võro keele iistkõnõlõja om võrokõnõ vai võrokõisi sõbõr, kiä mõist võro kiilt ja taht pitä üte kuu joosul iistkõnõlõja ammõt. Umal ammõdiaol om iistkõnõlõja iinkujos avaligun võro keele pruukmisõn. Täl omma uma ammõditunnismärgi: ilmatugi (sau), kõnnõtoro (ruupor) ja kaalaraha.

Seo kuu alustusõn andsõ edimäne võro keele iistkõnõlõja Oti Anneli ammõdi üle Padari Ivarylõ. Et Ivvari ammõdiaig trehvās joulukuu pääle, otsusf tā vällä kuuluta kõrraligõ avvo-hinduga joulusal mõ konkursi.

«Ma esi olõ joba aastit lugõnu jouluvanalõ Ruitlasõ Olavi luulõtust «Arvudi»:

Otsõ liinast arvudi ma — vastnõ hewlett-packard küsüti mis tiit sa taaga esi sääne kakard a ei tiiki midägist ma las ta nukan saias mullõ lihtsält miildüs timä kõvaketta hais.

A ütte-samma luulõtust ei taha kõik aig lukõ. Pääleki olõs hää, ku olnu rohkõmb säändsit võrokeelitsit joululuulõtuisi, midä latsõ, a mille mitte ka vanõmba inemise saanu jouluvanalõ lukõ,» seletäs Padari Ivvari.

Konkursilõ omma vällä pantu vägevā avvohinna: edimädse kotussõ võitja saa puul tsika, tõdõ kotussõ võitja koti pörknit ja kolmanda kotussõ

avvohinnas om kott kardokit. Päält noidõ om avvohinnafon-din võrokeelitsit raamatit Võro instituudilt.

Salmõ saatmisõga konkursilõ om joba kipõ, noid oodõtas ildampa 19. joulukuu hummogu kell 10 meiliaadrõsi annika.teppo@wi.ee pääle. Sis nakkas tüüle hindajidõ kogo, kon omma Kalkuna Mari, Padari Ivvari ja Rahmani Jan. Tulõmusõ andas teedä joba 20. joulukuul, pääle tuud kõrraldõdas avvohindu kätteandminõ.

Ligembāt teedüst võro keele iistkõnõlõja tegemiisi kotsilõ saa Näoraamadu (FB) lehe päält «Võro keele iistkõnõlõja». Võrokiilse joulusalmi konkursi kotsilõ või täpsempā teedüst küssü Võro instituudist telefoni 782 8750 päält.

Joulukuu võro keele iistkõnõlõja Padari Ivvari ilmatoe, kõnnõtoro ja kaalarahaga.

VANA-VÖROMAA KÄSITÜÜ

14.-21. detsembril

Jõulumüük

Vana-Võromaa käsitüü, söögikraam ja võrokeelitse raamatu

TÜÜPÄIVIL KELL 10-17
VÖROL, VÖRO INSTITUUDIN, TARTO UULITS 48

M Ä R G O T U S

Täämbädse päävä võro kultuurilõ and väke
suur süämega tegijide hulk.

Võrokõisi varandus

Jaigi Juhani raamatun «Pom-bi ja esivanemate kuld» ot-sitas varandust. Sääl juhtus niimuudu, et vällä ilmus üts liinamiis Semps Pull (peri-selt James Bull) ja nakkas varandust otsma. Poiskõsõ, innekõkkõ päätegeläne Pom-bi (perisnimega Pompeius Mudakurvits), pidävä liina-mehel silmä pääl ja pruuvva esi egä hinna iist mõnõ mäe otsa käkitüt kulda üles löüdä. Perän tulõ vällä, et tegeläse otsva esi asju: Semps taht tut-vas saia uma edevanõmbidõ maa ja kombidõga, pidä noid kõgõ suurõmbas varandusõs. A poiskõsõ jahtva kuldrah-ha, midä Roodsi kuning ollõv maa sisse matnu. Lõpus löüd-vä mõlõmba tuu, midä otsõ-va. Nii om võro kirändüse klassik Jaik kirja pandnu, et varandus või esi inemiisi jaos tähendä esimuudu asjo.

Näi ildaigu telekast saa-dõt, miä näüdäs Sahhalini saarõ pääl kalal käumist. Tuu om sääne saadõ, kon päält kalapüüdmise tetäs ka süvvä ja kõnõldas tsipakõsõ tuust paigast, kon oltas. Saatõn näüdati ütte muusõumitarro, miä olf valla tettü paiga-päälidse põlisrahva nivhidõ kultuuri hääs pallo är tennü kiränigu Sangi Vladimiri tüü näütämises. Nivhi edimäne kiränik Sangi om kirotanu hulga raamatit, tennü nivhi keele aabidsa ja pandnu kir-ja nivhi eeposõ. Tuud perä-mäst nimmati saatõn Sangi elotüüs, a periselt sai saatõst aimu, et nivhi rahva kultuuri kirjapandminõ om olnu San-gi elotüü. Muusiän, Sangi raamat «Sahhalini legende» om ilmunu ka eesti keelen.

Nättü telesaadõ tõi mullõ miilde üte tõsõ paarikümne aasta tagotsõ näüte Soomõst. Mul olõ-i inämb meelen, kon tuu olf, a tuu es olõ määne-gi külä, olf Võromaa suuru piirkund. Mullõ näüdati sääl ütte paigapäälidse kultuu-ri raamatut. Tuu võidsõ olla vanasõnaraamat vai rahva-lauluraamat, egäl juhtumisõl olf tuu edimäne tollõ paik-kunna umakultuuri raamat ja säälgä seletedi, et seo om üte entusiasti elotüü.

Tuu elotüüjutt tundu mul-lõ joba sis ja tundu ka no, ku hoobis tõdõsõst paigast telesaadõt näi, kuigi imelik. Ei suta ma arvo saia, kuis saa üte paikkunna kultuuri kirjapandminõ olla üte ine-mise elotüü. Kultuur kasus jo läbi aastasatu ja tedä antas põlvõst põlvõ edesi. Tuuga om kõüdet iks hulga inemi-i, niisama om loomulik, et kultuuri ülestähendämise ja manoluumisõga tegeles hul-ga rahvast. Vähembält meil Võromaal om niimuudu. Ja äkki ma sai arvu, kuis meil tan om vidänü! Mi kultuur om maailma väikuidõ siän iks väega elojõudu täüs.

Kujotami ette, et meilgi olnu suurõ ja tähtsä asä mõnõ entusiasti elotüü. Näütüses ku Uma Meki märgi all kiitnü õnnõ üts mutikõnõ suurma-

MÄNNE TIINA PILT

RAHMANI JAN,
Uma Lehe päätoimondaja

putro. Vai savvusanna kütnü ütsindä Veeroja Eda. Vai ku Umal Pidot kantu otsast lõ-puni ette Pulga Jaani laulõ? Vai ku Uma Lehe egä numb-rõ kirotanu täüs üts ja sama kirotaja. Esiki, ku tuu kõik olnu väega häste tettü, olõs taa kultuuripilt hulga ette-aimatavamb ja vaesõmb.

Võro kultuuriruumin om satu luujit ja kümnit tuhan-dit ossasaajit. Inemise omma süäme ja rõõmuga võro asä man. Võrokõsõ hindätiidmise alussõs om võro kiil ja kümne aasta iist tettül rahvalugõmi-sõl ütäl 75 000 inemist, et nä mõistva võro kiilt. Perämäid-sil aastakümnil om võro kul-tuur kõrrast inämb inemiisi tiidvüste jõudnu ja noid ine-miisi, kiä taa man ütlen löövä, om kõvastõ mano tulnu. Võro kultuur om elläv, tedä luvvas egä päiv manõ.

Kultuuri ala käävä päält keele egäsugumadsõ tiidmi-se, kombõ, mõistmisõ, usk-misõ, elolaad ja viil hulga muud. Pallo inemise eläse ja toimõndasõ egä päiv võro kultuuri seen, a inämbüsel tulõ-i päähägi, et tuu om midägi esierälist. Sannauma-nik kütt lihtsäle puulpäävä õdagu sanna ja võiolla pobi-sõs sannan kävven ka mõnõ tenosõna. Käsitüüline kuda umma vaipa, nigu tä mõist ja om ummi edevanõmbidõ käest opnu. Pallo mõistva vihtu tetä, kõivu tikada, sül-ti kiitä, mõnõ pidävä esiki viil eläjit ja mõistva noidõga kammanda. Ka võrokeelidse lehe lugõja om kõvastõ võro kultuuriruumin seen ja ma julgu arvada, et nuu, kiä taad juttu joba siiaamaalõ omma lugõnu-kullõlnu, omma peris kõrvuni taa kultuuri seen.

Üts osa rahvast tegeles võro kultuuriga peris tiidligult. Hulga om säänest rahvast, kiä tege umakeelist näütemängu. Ka niisama keelehuvilliidsi, kinkalõ miildüs võro keele üle arota ja kasvai nalla tetä, om väega suur hulk: Näo-raamadu (FB) grupin «Võro kiil» om pia 12 000 inemist. Latsiaidun ja koolõn omma oppaja, kiä oppasõ latsilõ umma kiilt ja kultuuri. Ka

Võromaa kultuuritüütäjä, koori- ja tandsujuhi omma kõvastõ umakultuurin seen. Muusõummõ tüütäjä avitasõ varatsõmbal aol tettüt ja olnut meelen pitä ja miilde tulõta. Tiidläse uurva umakultuuri ja säädvä tuud kõrra perrä vällä (sõnaraamadu, opiraamadu, kotussõnime kaartõ pääl, egäsugudsõ teedüssekogo). Kõrraldaja ja projektijuhi avitasõ häid mõttit ello viiä, otsva noilõ tukõ ja ajava asjo, et kõik tettüs saanu. Kirä-nigu, kunstnigu, muusigu ja muu luuja loova vahtsõt kul-tuuri manõ.

Ku päält saa aasta tagasi, tuul aol, minkast Jaigi Juhan kirotas, olf uma maatükükene inemiisi jaos kõgõ suurõmb varandus, sis täämbädes om arvosaaminõ varandusõst muutunu. Vaimuvara tähtsüs om kõvastõ nõõnu, selle et tuu avitas inemisel hindäst parõmbalõ arvo saia ja and meelekimmust. Ku miil om kimmäs, tund inemine hin-näst häste.

Mu meelest om võrokõisi kõgõ suurõmb varandus mi umakultuur. Ja tuu, et meil om küländ hulga esi näoga tegijit, om täämbädse päävä võro kultuuri kõgõ suurõmb vägi. Süämega tegijide hulk and kimmüst, et võrokõisi uma nägo jääs tan kõrrast inämb ütetaolidsõs minevän maailman alalõ. Või luuta, et ka saa aasta peräst kõnõldas võro kultuurist ku hindäst-mõista asäst, et ka mi latsõ ja latsõlatsõ eläse võrokõsõ ello edesi ja võiolla kõnõlõsõ ka võro kiilt.

Märgi nigu näütäse, et niimuudu lätt.

Helüaida ja Uma Lehe märgotuisi sari.

Seo märgotus sünnüs veebilehe helüait.ee ja Uma Lehe kuuntüün. Taadsamma märgotust saat kullõlda autori esitüsen Helüaida lehe pääl.

Et soovi länü täüde!

Aastalõpp om suuvmisõ aig. Soovitas häid jõulõ, perän hääd vana aasta lõppu, sis hääd vahtsõt aastat. Nuu soovi omma säändse automaatsõ, inemise väega ei mõtlõgi, midä täpsempä soovitas.

A suuvmisõl või olla ka suurõmb jõud. Egä jõulukuu näüdä-täs telekast filmi «Ütsindä koton». Sääl lätt trall käümä päält tuud, ku poiskõnõ om mõtlõmalda soovi esitänü. Või-olla et säändsides mõtlõmalda suuvõga pidänü seol suuvmisõ aol tsipa ette kaema.

Suuvmisõl om sis kõgõ inämb jõudu, ku inemine esi otsus-tas, et niimuudu saa ja lätt. Tuuperäst ma soovi, et mi kõiki soovi olnu timahava tsipa inämb läbi mõtõldu ja mi suuvnu innekõkkõ hindä käest tähtsämbit asjo. Kül nuu soovi sis ka täüde läävä!

RAHMANI JAN,
Uma Lehe päätoimondaja

UMALEHT

Tulõ vällä egä katõ nädäli takast neläpäävä.

Toimõndusõ aadrõs: Tartu 48, 65609, Võro liin

E-post: info@umaleht.ee, tel 78 222 21

Kodoleht: umaleht.ee

Molbviik: facebook.com/umaleht

Päätoimondaja: Jan Rahman, tel 56 922 841
jan@umaleht.ee
Abitoimondaja: Kaile Kabun, info@umaleht.ee
Keeletoimondaja: Laivi Org, laiviorg@gmail.com
Latsinuka toimondaja: Mariko Faster,
latsinukk@umaleht.ee

Uma Lehe toimõndusõ kolleegium:

Tiia Allas, Külli Eichenbaum,
Aapo Ilves, Kaido Kama,
Ülle Kauksi, Rainer Kuuba,
Evar Saar.

Välläandja: SA Kultuurileht, kl.ee

Tellmine: Express Post AS, tellimine.ee, tel 617 7717

Kiri Võrolt

Kiränik LUMISTE KATI and värskit mõttit, kuimuudu egäpäävaello vaeldust löüdä, ja märgotas tuust, miä parasjago süäme pääl.

Õnnõlik lõpp vai lõpulda alostus?

Egä lõpp om minkagi vahtsõ alostus ja tuuperäst olõ-i mõtõt ilmangi pelädä, selle et vahtsõnõ alostus saa kõgõ parõmb olla, ku seod õnnõ esi soovimi.

Rasõhil aigõl om kõgõ mõist-likumb jäiä rahuligus, kimmäs umilõ suuvõlõ ja luvva esi nii pallo hääd, ku õnnõ sutat. Tii tõisilõ tuud, midä tahat, et sullõ tettü. Nii loomiki parõmbat vahtsõt maailma. Tii seod, midä kõgõ parõmbalõ mõistat!

Uman terapeudipraktikan trehvi õkva noorõ mehega, kin-kal seo aastaga timä hindä jutu perrä es muutu midägi. Selle et timäle ei miildü midägi vahtsõt, tä pelgäs tuud väega, pelgäs ka hinnäst vallahõ pästä ja ütles, et täl om kõik häste, õnnõ õnnõligu lõpuga tasomist tahtnu.

Kas õnn om tuu, ku edenemist ei olõ ja taadustami õks sama pai-ga pääl?

Timahavadsõ aastaga lõpp om kimmähe üte ao lõpp, rassõ olokõrra lõpp ja vahtsõnõ alostus pallodõ esi tasapindu pääl. Pallo pakõsõ hirmuga seo nii-üldä up-puja laiva, ka ofalaiva päält, kon kullõldas pümmest pääst tum-mõhit jõudõ ja ei julgõta esi ot-susta, selle et osa inemiisi suta-i

iks heränedä umast 700aastad-sõst ofapõlvõst.

Vaksiniirmine om inemii-si lahasnu mitmõlõ jakko. Seo om nigu nälämänge praktilinõ opitunn. Miä meist saa, küsüse hiitünü. Meile omma kõgõ toes olnu taivadsõ väe. Kutsu näid, kuis tahat, seo om kõik, miä om sullõ pühä, hää, avvolinõ, illos. Põörä hinnäst seo Minkagi, Luu-ja, Korõmba Jumaligu Tiidvüse poolõ. Pallõ ja sullõ andas andis. Mi esi loomi egä hetk umma reaalsust.

Seksuaalteraapia praktikan trehvä tihtsäle mihi, kink arvo-saaminõ seksuaalsusõst jääski õnnõ kipõ siimne välläsaamisõni jõudmisõ mano. Tuu tähendäs, et kiäki avitanu nii-üldä vaivast val-la saia, a uman sügävän egoismin ja trauman ei nätä, et seo om naa-sõ ärpruukminõ.

Seksuaalsus olõ-i vaiv. Su seksuaalsus om pühä, elo läte, juur, ühendüs maa ja ede-vanõmbidõga. Su vägi ja luumisõ läte. Seeme, miä and elo, olõ-i raiskamisõs. Ma soovi, et seo ütekülgne arvosaaminõ muutunu ja lõppõnu kodovägistämise, sõltuvussuhtõ. Ja arvosaaminõ õnnõligust lõpust.

Soovi, et egä lõpp olnu minka-gi ilosa, vahtsõ ja pühä alostus. Et mi rahvana olõssimi üts, ütenu-kuun kimmämbä.

Pulga Jaani mõtõlus

Võrukõsõ, naakõ uman keelen laulma!

Ku setudõl om umakiilne laul tävveste hindästmõistõtav, sis võrukõsõ man tulõ viil 10–15 aastat tiüd tetä, inne ku tälle mõnõ umakiilse laulu suuhtõ to-pit. Ja pellädä om, et tuu laul piat sis olõma kas laada- vai peris lorilaul. Tuu perämine tähendäs, et rohkõmb nigu meestelaul, kuigi «Tulõ aga tulõ» om eränd.

Hulk aigu arvassi ma, et tiia ütte võrukiilset rahvalaulu: «Joosi, joosi üle mäe». Õunapuu Lauri lei mu usku rängä mõra, ku tunnist tuu läti laulus. Et nii ollõv Lätimaa tarkun raamatiin kirjän. Tegelikult omma lätläse umas tunnistanu nii «Lääne-mere lainõ» (saksa keeli «Wo die Nordseewellen...») kui ka Läänemere kilu ja takkaper-rä viil Võnnu lahingu kah. Ma kahtlusta, et setu olõs nimä kas a) kohtulõ kaivanu vai b) «ven-nalikult» asja selges tennü. Aga kõik tuu tingõl-tangõl ei putu siiä, vaia ollu aru saia, mille meil ummikeeli ei laulõta. Ma olõ tuu pääle aastiid mõtõlnu ja mõnõ põhjusõ vällä kah mõtõlnu.

1) Mii olõmi saksa kultuuri-ruumin ja säält om meile tullu armõdu ilusiid laulõ. Mõtõlgõ kasvai Helene ja Rooberdi pääle, kiä matõti «ühte hauda mõlemad». Kuigi tudengi lauli ka, et «võttis küüneviili ja tor-kas süäme, et las purtsatap minu veri kallikõsõ haulõ». Sääne üle võlli käändmine ei olõ siski väega levinü.

2) Võrumaa om mitu kõrda tühäs jäänü (sõa, katk) ja pe-rän omma inemise muialt sis-se tuudu. Moslemiil om vist täämbädse pääväni säädüs, et laulda tohet ainult Allahi kit-mises. Äkki om meilgi tuu aru-saamine levinü ollu? Arvada, et Allahi asõmõl olf sis kiäki tõnõ. Tõestusõs: «Jummal, oh võta sa ülembiid õnnista...». Kerigulaul, kuigi Inglismaa hümn om pia tuusama. Tõsõst küllest: kerigulaulu viisi pääle laulõti saksa aigu «Oh kiitkem Loojat kõigest väest, meid rõõvel päästis rõõv-li käest». Kats rüüvilit kaalsõva Looja üles. Nii elun ku laulun.

3) Mulgi kiil olf piaaigu uma, eriti Lääne-Võrumaal, ja mulke käest olf alati võimalik laina-da «Mul meelen kuldne kodu-kotus». Illus ja parasjagu hallõ, pääleki suur Rinne esi olf timä ette laulnu. Kõkkõ, mia Rinne suust tullf, võeti kulla pähä. «Siis kui aovalgus kaob», päiv es rau-gõ, vaid ala. Aga mis Rinne suust tullf, tuu olf dogma.

Vast ei olõ siinkotsil mõtõt rohkõmp olõtuisi tetä, aga tun-dus küll, et nuu kolm ütenukoon ei suta är sellätä, milles meil umakiilsele laululõ sõra vasta aetas. Ma looda, et mõni nuur tu-deng tege tuu kotsilõ määndsegi uurmistüü (milles mitte doktori-tüü!) ja asi saa selgembäs.

Ma uma noorõ iä seen tuud suhtumist murda es jõvva. Nüüd, vanalt, proove viil üts kõrd (vahtsõnõ plaat katsa lau-luga). Kui õks ei mõo, sis tii 80aastadsõlt viil. Nii et ega teil päsämist luuta ei massa, naakõ aga laulma!

2021. aastaga Uma Lehe jutuvõistlusõ võidujutt

Jandal puhtil

LIIRA SINGA

1972. aastal ol' väega külm talv ja maa sügävähe külmä-nü. Kraadiklaas näüdäs miinus 25 kraati. 25. joulukuul lätsimi Tsiistrehe vanatädi puhtilõ.

Hummogu süüdi inne karonukõsõ vällasaatmist, sõs ol' kirstupandminõ (leinatalitus). Pikäpääle jõud-sõmi Vahtsõliina matusõ pääle. A oh hätä, miä sääl vasta vahtsõ! Haud ol' kaibmalda. Koolnu panti sinnä kotsilõ maaha, kohe pidi matõtama.

Keriguopõtaja lugi uma jutussõ är, visas kolm peotäüt liiva kirstu pääle ja kattõ. Pasunakoori miihil külmi pilli ja nuu tõmpsi kah uttu. Viil osa vanõmbat rahvast, kel kodo lähembäh, lasi jalga.

A mis tetä, nakaš joba hä-märäs kiskma ja karonukõ-nõ vaia mulla ala saia. Mehe visksi ruttu kasuga säläst ja naksi kaibma. Lapju es lää-ki maa sisse, nii kõvastõ ol' kammarm külmänü. Otsiti kabõlist raudkangi ja tsurmiti edesi. Naasõ tõmpsi näost si-nitses ja külmäst kangõs. Kel-

REIMANNI HILDEGARDI TSEHKENDÜS

lelgi näist halgahtu päähä mõtõ, et vaia otsi kõgõ lähembäst talost kiivät vett. Jupi ao peräst tulliki mutikõsõ mannõrgidõga ja vali vii havva pääle. Muld andsõ edimält perrä, a perä-kõrd külmäs iäs. Oh tuud paanikat, miä sääl nakaš. Kaibja es

püsü jalgu päälgi: sattõ käpilde ja sällülde, kuis kiäki. Kühvel-dämine laabu, ku punt näüdsi-kit tõi pritsumajast mõnõ paari seerikit. Suurõ pümmega, autu tulliga lõpõtõdi piinatüü.

Õdaku puhtõlavvah es tulõ kellelgi inäp kadunukõist

miilde. Mehe olli nigu maa-alutsõst kaivandusõst süümä ilmunu. Osa näist oiksi, kaipsi sälavallu, jalavallu ja muud. Palfo kahidsi umma vahtsõt üli-kunda, miä olõvat tävveste är tsurgit.

Kes tõsõlõ mulku kaib, tuu esi sisse satas

Seo lugu juhtu väega palfo aigu tagasi. Olli sis säitsmeaastanõ, a koolin viil es käü.

Ol' keväjäne aig. Toomõ joba häitsivä ja tsireli olli minekil. Ellimi säänsen väikun majan, kon ol' inne üts väikene tarõ, kohe mahtu kats sängü, laud ja lešoga ahi. A põrmandu all ol' kuup, kon hoiti kardohkit, pörknit, kaalõ ja piite. Keväjäs olliva nuu asä kõik pääle kardohka är süüdü.

Esä vidi koobast siimne-kardohka vällä, et maaha panda. A kardohka olli rassõ ja esä kah ummi kirsasapidõga. Seeni trampsõ, kooni lahsõ üte kooba veerelavva katski. Et tuu laud ol' jo rõskusõga

mädänemä naanu, selle et pääle suurvett vai vihma tull' vesi kuupa sisse. A seokõrd viil es olõ tulnu.

Saiva sis kardohka vällä, a katskist lauda kiäki är es paranda. Pannimi koobaluugi tagasi ja esi peimi kõik aig meelen, et tollõ veere pääle ei astu. Imä kül pahand' esäga, et võissi vahtsõ lavva asõmõlõ panda, a esä naas hobõsõga virksit ajama ja nii jäigi parandamada.

Läts päiv edesi ja mu ristiimä Meeta tull' meile küllä. Tä tõi kõgõ kosti ütlen. Seokõrd olliva tsukrust sulatõdu kompveki mullõ ja tõisilõ suur päts värs-kilt küdsetüt leibä. Ku ristiimä räti korvi päält är võtsõ, ol' terve tarõ hääd leevälõhna täüs.

Ma istsõ sängüveere pääl, mille iin ol' katskinõ kuup.

Meeta tull' mullõ kompvekke andma, a astsõ mädänü kotusõ pääle ja sattõ üttele jalga pite kuupa. Önnõs jäi viil veere pääle pidämä. Meil, latsil, ol' tuu nii nalakas kaia, kuis risti-imä ol' kooba veere pääl, käe lajalõ, kompvekiokt käen ja jalg kooban, et naarimi kõva helüga. Saimi arvo külh, et ei olõ illos niiviisi tõsõ önnõtusõ pääle naarda, a es saa kuigi pidämä. Noh, hääkene külh, Meeta väega haigõt es saa ja lauda kiäki kah är es paranda.

Vaihöpäl sattõ mitu päivä kõvva vihma ja kuupa tull' vesi sisse. Kuna välän olla es saa, naksimi sõsaraga tarõn kulli mängmä ja juuskma. A mänguhuun läts jäl katskinõ laud meelest är. Ma ai sõsarat takan. Tä ol' must vanõmb ja

hüpäs üle luugi, a ma es jõvva nii kavvõlõ hüpätä ja astsõ luugi pääle. Luuk vajjo alla ja ma sattõ kuupa põlvini vii sisse. Vai mis vesi – tuu ol' jo peris pütel muda. Külm kah viil. Sis kattõ kül egäsugunõ naarmisõ iso är. Vällä kah es jõvva ronni. Önnõs ol' sõsaral nii palfo oidu pään, et kutsõ esä tarrõ, kes sis mu koobast vällä nõstsõ.

Määne ma vällä näi! Illos puhas kleit ol' muta täüs, esihindäst kõnõlõmalda. Kooriti mul sis rõiva säläst ja aeti küüki lämmä viiga mõskma. Peräst toda ummõhtõgi esä parand koobalavva är.

A taast luust jäi tiidmine, et naargu ei tõsõ önnõtusõ pääle. Kes tiid, kuna tuu sinno hinnäst või kätte saia.

URMI AILI

Parm tsuskas

Nalapidiga tsuskas ütiskunda mõnõst hellembäst kotussõst

Rõugõ Rebäse külä miis VARUSTINI ANDRES, tunnõt ka nimega PARM.

Tossu Tilda pajatus

Ohkõsõ ijä pääle massa-i tükkü

Egä varahadsõ talvõ aigu nakkas pääle: ärke minke ijä pääle, ijä ei kanna viil! A vai kalamehe tuud kullõsõ. Mõni kogoni suurustas. «Ku ijä kand kajakat, mille tä sis minno ei kanna!» Ummõtõ ilman ei tiia...

Seo lugu juhtu palfo aastit tagasi. Võro üts tunnõntumpi kalamihi Ivaski Albert vaiu Tamula järve pääl läbi ijä. Önnõs es olõ sääl sükä, miis päsi vällä ja läts är kodo, mis es olõ kavvõn. Kalamehe kast jäi sissesadamisõ kotusõ lähküle maaha. Ivask ütelnü, et toogu mõni järve pääl olõvist miihist tälle kast är, sääl põhan ollõv putõl viina vaivatasus. Kas kiäki julgu kasti mano minnä, tuud ei tiia.

Järveviirset ello tuul hum-

TOSSU TILDA

Muda Mari pajatus

Hääd nutivapa jouluaigu!

Ma kuuli raadiost, et järgmädsõ aasta kallendrih omma riigipühä kõik nädälvaihol ja inemise saava vähämp puhada. No tuu asi om jo parhilla peräle jõudnu. Timahava omma joulupühä õkva täpsele nii, et önnõ joulupuulpäiv om tüüpäävä pääl. Ja vahtsõaasta nakkas puulpäävä. Või-olla om tuu hää. Midä rohkõmp inemise tüüd tegevä, tuud vähämp jääs aigu ulluisi tetä.

Ma tiia-i, kas nõna vasta nutitelehvoni hoitminõ om ullus, a aju-uurja ütles, et tuust hääd nahka tulõ-i. Nutinarkar olõvat

mogul läts kaema üts tõnõ Võro kalamiis ja Alberti hää tutva, kes tundsõ sõbra kasti är. Kuulnu, mis juhtu, otsusf tä esi kasti sõbralõ är viia. Kõgõpäält tull' kast tasalikult ijä päält kätte saia. Tuul aol käve Tamula pääl tõnõ päftmine: veerest kavvõmbal järve pääl ol' hädän kümneaastanõ poiskõnõ, kes hoitsõ ijäveerest kinni ja tsipõf jalguga. Joosuga tull' päftjä. Tuu tõnõ Võro kalamiis pand' tuud tähele ja naas kässiga vehkmä. Timä tiidse, et õkva minnen või päftjä esi päftmist nõuda. Peräkõrd tekk tä käega lagja tsõõri. Päftjä sai arvu ja läts ringi.

«Nii jäi järvi ilma katõst elost: vanast Ivaskist ja väega noorõst poiskõsõst. Önnõ seerigu poisi jalast jäivä järvele,» üteli mullõ taad luku jutustanu kalamiis.

Latsilõ

Vastus saada
üte nädäli joosul
meiliaadrõssi pääle
latsinukk@umaleht.ee
vai postiga:
Uma Leht,
Tartu 48,
65609 Võro.

Vastussõ mano panõ
kirja uma nimi, vannus
ja kimmähe ka
postiaadrõs.

Vastajidõ vaihõl loositas
vällä võrokeelitsit välläandit.

Latsinukka tugõva
Võro instituut
ja Võro selts VKKF.

Minevä kõrra vastus:
PÄKÄTS HIIL.

Avvohinna saava'
ALTERI BRITA (12) Osolast
ja
OSOLA KOOLI 1. KLASS.

Otsi' taast tabõlist üles naa sõna'. Perräjäänüist tähist
tulõ vällä üts sõna, miä and teedä', minkast om
talvõ aol sakõstõ puudus.

JÕULUMIIS, JÕULUTULÕ, KAPSTAS, KELGU, KINGITÜS, KOMPVEKI, KUUSÕPUU,
KÜNNEL, KÜRVITS, PÄSSÄPIKK, SAI, SUUSA, VEHVERKUUK, VERIVORST

K	P	Ä	S	S	Ä	P	I	K	K	S	T
U	L	I	K	E	V	P	M	O	K	I	S
U	E	K	I	N	G	I	T	Ü	S	I	R
S	N	S	U	U	S	A	L	Ä	I	M	O
Õ	N	U	G	L	E	K	M	M	A	U	V
P	Ü	K	Ü	R	V	I	T	S	S	L	I
U	K	I	S	A	T	S	P	A	K	U	R
U	Õ	L	U	T	U	L	U	Õ	J	Õ	E
V	E	H	V	E	R	K	U	U	K	J	V

Telli Uma Leht!

tellimine.ee/umaleht vai tel 617 7717.

MUDA MARI